

Forum jämlik stad 6 september

Tema tillit, föreläsare Åsa Wettergren

Om Forum jämlik stad och Jämlikt Göteborg, Margareta Forsberg

Detta första forum inleddes med att Margareta Forsberg berättade om arbetet med Jämlikt Göteborg, om jämlikhetsmålet i stadens budget och om de skillnader i livsvillkor och hälsa som finns i Göteborg. Margareta beskrev hur staden mobiliserar för att minska dessa skillnader och där frågan om tillit och social sammanhållning är en viktig aspekt.

Forum jämlik stad är en del i mobiliseringen med syftet att bredda och fördjupa kunskapen om social hållbarhet och om det arbete som pågår inom Jämlikt Göteborg. Tanken med forumet är att ska bidra till samtal och möten mellan olika aktörer som på olika sätt vill bidra till en mer jämlik stad. Målgrupper är tjänstemän och politiker i Göteborgs stad men även andra aktörer och intresserade. Forumet kommer genomföras ungefär en gång i månaden.

Den sociala betydelsen av tillit, Åsa Wettergren

Efter introduktionen genomförde Åsa Wettergren en mycket uppskattad föreläsning på temat Den sociala betydelsen av tillit. Under en dryg timma gav hon deltagarna det sociologiska perspektivet av tillit, där hon varvade olika teoretiska aspekter med reflektioner bl.a. utifrån teckningar av Sara Granér.

Inledningsvis tog Åsa upp frågan om vad tillit är och visade exempel på ett par definitioner:

“Den psykologiska kärnan i tillit är känslan av att människor och ting är pålitliga. Därigenom upprätthålls mänsklig identitet och den sociala världen blir mera förutsägbar. Tillit är således...ett sätt att handskas med det sociala livets osäkerhet. ... Utan tillit minskar människors förmåga att ge handlandet en inriktning och viljan att ta risker. Tillitens funktion är således inte enbart individuell. Den har också konsekvenser på organisations- och samhällsnivå.” (Aronsson & Karlsson 2001:23)

“Utan tillit är bara mycket enkla och omdelbart genomförbara former av mänsklig samverkan möjliga. (...) Tillit är oumbärlig för att öka ett socialt systems handlingsförmåga utöver dess elementära former.” (Luhmann citerad i Barbalet 2008: 73)

Wettergren tryckte på att tillit har två riktningar; det är dels viktigt att invånarna i staden känner tillit till institutioner, men det är också viktigt att politiker och tjänstemän känner tillit till sina invånare. För att skapa en balans mellan dessa två riktningar förutsätts att kontrollen av medborgare minskar samtidigt som man verkar för att upprätthålla trygga och stabila

samhälleliga institutioner som till exempel rättsväsende. Utgångspunkten, enligt Åsa Wettergren, är att man aldrig kan kontrollera fram tillit. En viktig slutsats var att tillit skapas mellan individer, men strukturell stabilitet och solidaritet skapar ett tillitsfullt klimat.

Åsa Wettergren identifierade avslutningsvis en mängd olika viktiga frågor i arbetet för en jämlik stad. För vem behövs tilliten? Är den svenska ”höga tilliten” verkligen tillit, eller är det något vi konstruerat socialt som tillit? Skulle det finnas tillitsproblem om alla invånare visste att institutionerna var till för dem?

Under seminariet genomfördes både tillitsövningar och gruppdiskussioner på temat tillit.

Sammanfattande punkter från Åsa Wettergrens föreläsning

- Tillit = emotionell strategi för att hantera osäkerhet
- Tillit = sårbarhet, beroende, risk, möjliggör handling som annars inte hade varit möjlig
- Tillitens bas utgörs av dubbelt förtroende, för självet och för den andre/omvärlden
 - Förtroende härrör ur erkännande/emotionell energi
- Tillitsbrott generar vrede (utåt) och skam (inåt)

Referenser och lästips om temat tillit

- Aronsson, Gunnar & Karlsson, Jan Ch (2001) “Tilit och tillitsproblem”, i Aronsson, G. & Karlsson, J. (red) *Tillitens ansikten*, Lund: Studentlitteratur
- Barbalet, Jack (2008) “Tillitens emotionella bas och dess följder”, i Wettergren, Å, Starrin, B. & Lindgren, G. (red.) *Det sociala livets emotionella grunder*, Malmö: Liber
- Forkby, Torbjörn & Hansson, Susanne Liljeholm (2011), *Kampen för att bli någon: bilder av förorten och riskfyllda utvecklingsvägar i Göteborg*. Göteborg: FOU i Väst.
- Starrin, Bengt (2001) “Skammen, självet och den sociala underordningen”, i Aronsson, G. & Karlsson, J. (red) *Tillitens ansikten*, Lund: Studentlitteratur
- Wettergren, Åsa (2013) *Emotionssociologi*, Malmö: Gleerups: kap 1, 3 och 4

Antecknat av Peter Molin och Olivia Björberg, S2020, Social resursförvaltning.

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

DEN SOCIALA BETYDELSEN AV TILLIT

ÅSA WETTERGREN, DOCENT I SOCIOLOGI
INSTITUTIONEN FÖR SOCIOLOGI OCH ARBETSVETENSKAP
ASA.WETTERGREN@GU.SE

Vad är tillit?

“Den psykologiska kärnan i tillit är känslan av att människor och ting är pålitliga. Därigenom upprätthålls mänsklig identitet och den sociala världen blir mera förutsägbar. Tillit är således...ett sätt att handskas med det sociala livets osäkerhet. ...Utan tillit minskar människors förmåga att ge handlandet en inriktning och viljan att ta risker. Tillitens funktion är således inte enbart individuell. Den har också konsekvenser på organisations- och samhällsnivå.” (Aronsson & Karlsson 2001:23)

Utan tillit är bara mycket enkla och omdelbart genomförbara former av mänsklig samverkan möjliga. (...) Tillit är oundgänglig för att öka ett socialt systems handlingsförmåga utöver dess elementära former.” (Luhmann citerad i Barbalet 2008: 73)

Tidigare forskning (fokus på generell tillit):

- Tillit skapar stabila demokratiska strukturer skapar tillit
 - Solidaritet, jämlikhet, rättvisa, samarbete
- Tillit som “mentalt förhållningssätt”, “passion”, habitus (socialisation)
- Makt? Tillit verkar förutsätta jämlika “vertikala” relationer, men jämnar också ut formella maktrelationer

Grundläggande emotionssociologiskt perspektiv

- Emotioner en nödvändig del av rationellt handlande:
- Emotioner utgör grunden för *allt* handlande
- Emotioner *orienterar* vårt handlande
 - Framhäver värderingar, intressen och innebörder i det sociala livet
 - Typ av emotion – handlingens art och riktning
 - Emotioner genererar emotioner – känslor om det vi känner
 - Makt och status relationer viktiga – “bäddar in” emotioner
- Med *empati* kan vi sätta oss in i och förstå den andres emotioner och därmed få en känsla för dennes avsikter och handlingar
- Vi söker oss i typfallet till situationer som bekräftar oss – ger oss emotionell energi

Kollektiva interaktionsritualer (Collins)

- Minst två personer, fysiskt närvarande
 - “Gränser” mot omvärlden
 - Gemensamt fokus
 - Delad sinnesstämning
-
- Solidaritet (gruppkänsla)
 - Emotionell energi (individ)
 - Symboler
 - Moral

”Barn som växer upp i en ekonomiskt utsatt situation har oftare svårare att få vänner, är oftare mobbade, känner oftare skam och oro och har sämre självkänsla och livskvalitet än andra barn.”
(Sammanfattning Skillnader i livsvillkor och hälsa s. 16)

Tilliten som emotion

- Tillit – “en strategi för att övervinna osäkerhet”
- Tillit – dubbelt förtroende
 - för den andre
 - för självets förmåga att göra bra bedömningar (omdöme)
 - tillit skapas i ömsesidig relation mellan individer
- Bruten tillit skapar inte bara känslor som ilska mot den som brutit ens tillit, utan också självförbråelser och skam
- Bruten/”lyckad” tillit påverkar förmågan att känna tillit

Vad innebär tillit?

“...tillit är inte överhuvudtaget ett kontrollmedel. Snarare än att präglas av kontroll måste tillit präglas av ett beroende, och därför av sårbarhet. I praktiken är tillit en disposition hos tillitsgivaren som går ut på att han eller hon går med på att vara beroende av en annan. Det ligger därför underförstått i det här påståendet att en tillitshandling för med sig möjligheten att den andre lämnar relationen eller att tillitsgivaren kommer att utnyttjas.” (Barbalet, 2008:59)

“Man kan bara veta huruvida den med tillit förknippade sårbarheten kommer att leda till ett negativt resultat, som att man blir sviken, efter att man har bestämt sig för att känna tillit .”(Ibid).

Undergräver tillit: förödmjukelse, skam och resentment

- “Socialt utsatta” oftare i beroendeställning där de utsätts för olika typer av kontroll, insatser och projekt
- Kontrollen är förödmjukande och begränsande
- Genrerar skam som kan vändas inåt (depression) eller utåt (vrede)
- Skam samvarierar med ohälsa (Starrin)
- Resentment (rättigheter, privilegier) – en politisk emotion (nedåt/uppåt)

Generell tillit

- Tillit skapas mellan individer, men strukturell stabilitet och solidaritet skapar ett tillitsfullt klimat.
 - Ett rimligt sätt att skaffa sig en uppfattning är att utgå från hur den lokala läraren, läkaren, polisen, domaren, politikern och myndighetspersonen betar sig. Om de agerar korrupt och orättfärdigt, så är det en fullt rimlig slutsats att världen är korrupt och orättfärdig. Men om man kan lita på dessa personer så är det en rimlig slutsats att man kan lita på människor även rent generellt.
(Rothstein, FoF 140904)
- Grundläggande gemensamma värderingar – tilliten begränsas till en specifik grupp, motverkar generell tillit.
- Kan det vara så att vi behöver tillit i ännu högre grad i samtida komplexa samhällen än vi behövde tidigare?
 - Ju mer osäkerhet desto mer behövs tillit?
 - Är det därför vi talar om det?

Varför tal om tillit?

- När blir tilliten ett problem?
- Vilka är det som behöver känna mer tillit?
- Om vi utgår ifrån att vi talar om mskr i “utsatta områden” som brister i tillit till samhällets institutioner:
 - Varför har de ingen tillit? Eller har de “fel” tillit?
 - Skulle de ha ett “tillitsproblem” om de var säkra på att samhällets institutioner fanns till för dem?

Sammanfattning

- Tillit = emotionell strategi för att hantera osäkerhet
- Tillit = sårbarhet, beroende, risk, möjliggör handling som annars inte hade varit möjlig
- Tillitens bas utgörs av dubbelt förtroende, för självet och för den andre/omvärlden
 - Förtroende härrör ur erkännande/emotionell energi
- Tillitsbrott genererar vrede (utåt) och skam (inåt)
- Fundera på: generell tillit

Referenser och lästips

- Aronsson, Gunnar & Karlsson, Jan Ch (2001) “Tilit och tillitsproblem”, i Aronsson, G. & Karlsson, J. (red) *Tillitens ansikten*, Lund: Studentlitteratur
- Barbalet, Jack (2008) “Tillitens emotionella bas och dess följder”, i Wettergren, Å, Starrin, B. & Lindgren, G. (red.) *Det sociala livets emotionella grunder*, Malmö: Liber
- Forkby, Torbjörn & Hansson, Susanne Liljeholm (2011), *Kampen för att bli någon: bilder av förorten och riskfyllda utvecklingsvägar i Göteborg*. Göteborg: FOU i Väst.
- Starrin, Bengt (2001) “Skammen, självet och den sociala underordningen” , i Aronsson, G. & Karlsson, J. (red) *Tillitens ansikten*, Lund: Studentlitteratur
- Wettergren, Åsa (2013) *Emotionssociologi*, Malmö: Gleerups: kap 1, 3 och 4

Att diskutera:

- Varför och på vilket sätt är tillit viktigt/önskvärt för mig/oss i vårt arbete?
- Hur kan vi konkret åstadkomma tillitsfulla relationer?
 - Hur kan vi få kunder/brukare/klienter att känna tillit till oss?
- Om vi bestämmer oss för att utgå från att känna tillit till kunder/brukare/klienter – vilka konsekvenser (positiva/negativa) kan det få?
 - Vad kan det konkret innebära för hur vi lägger upp arbetet?